

POGLED NA BARCELONO

Cosas de España.

Potni zapiski. — Začrtal Jožef Lavtižar.

Pričujoči zapiski so nekake hipne fotografije Španije in njenih prebivavcev. Spis bi primerjal okostju, ki mu manjka mišičavost in tudi nima lične vnane podobe. Kaže naj, kako izgleda dnevnik slovenskega popotnika, ki se je jeseni l. 1905. sprehajal po ondotnih pokrajinah. Kar je videl, je spravljal mimogrede na papir, sebi in morebiti še komu drugemu v zabavo. Saj je Španija dežela, ki jo Slovenci prav malo poznajo.

I.

Trbiž-Genova, 18. septembra 1905.

Skrbi in slabo obleko sem pustil doma, s seboj pa sem vzela veselo srce. Tako se gre na tuje.

Prtljaga s knjigami, perilom in z malim provijanatom tehta le 340 kg. Ne bo treba iskati postreščekov za nošo, kar je tudi nekaj vredno. Od doma z vozom ob šestih, s Trbiža z brzovlakom ob 8:19 zjutraj. Peljemo se skozi otožno kanalsko dolino, posuto z gramozom ondotnih hudournikov.

Ljubezni italijanski financarji v Pontablju. Zadovala jim je častna izjava, da se nahaja v kovčegu „solamente roba usata“. Od Pontablja do Žminja (Gemona) skalnata soteska, obdana z visokimi gorami. Pri Vidmu se začne širiti planjava, ki je semintje nepregledna. Povsod ravne bele ceste, obšajene z drevoredi. Mnogo trepetlik. V Mestre kratek postanek, da se dobi kaj gorkega. Juha z ješprenjčkom, kozarec vina in košček kruha 70 centezimov. Slovo od prijaznega Benečana in njegove hčerke, s

katerima smo bili tovariši od Pontablja. Deklica je rekla pri odhodu: „A rivederci!“ Ne vem, kdaj bo to.

Od daleč pozdrav svetemu Antonu v Padovi. Po njivah murbina drevesa in vinska trta. Prijazni kraji okoli Vicenze, ob gričih cerkve in hiše. Drobna gospica poleg mene je žvrgolela kakor kanarček, seveda italijansko, zato so pa sprevodniki izklicavali s hrušččim glasom: „Verona-Peschiera-Brescia“.

Naredila se je noč, ko smo došli v glavno mesto gorenje Italije. Enkrat sem te že videl, Milan, a danes moram iti dalje. Obrnili smo se proti Paviji. Kratkočasil nas je mlad, jako rejen človek, rodom Nемеc. Pravil je, da zna, ne vem že koliko jezikov. Potuje po trgovinskih opravkih v Egipt, iz Egipta pa se poda v Vzhodno Indijo.

V vozovih električna razsvetljava. Italija napreduje. Dohod v Genovo nekoliko pred polnočjo.

Vreme: V Ratečah na Gorenjskem zjutraj ob šestih + 8°, v Vidmu opoldne + 18°, v Bresciji ob šestih zvečer + 18° R. Zjutraj po gorah megla, v gorenji Italiji popoldne jasno.

II.

Genova-Marseille, 19. septembra 1905.

Odhod iz Genove ob eni po polnoči. Voz drugega razreda sličen velikemu salonu. Ob straneh klopi, med njimi dolg hodnik. Pripravno, zračno bivanje. Kratko spanje na klopi od dveh do šestih zjutraj. Zajutrek iz domačega blaga: črn kruh in sir.

V Ventimigliji pregled prtljage. Francoski mejni stražniki se niso zanesli na samo besedo, temuč so tudi hoteli videti notranjščino popotnega brešnja. Pri meni so zaman iskali kaj sumljivega.

Rajski kraji francoske Riviere. Mentone, Monte Carlo, Monaco, Nizza — kdo bi si želel kaj lepšega! Ob severu morske planine, ob jugu morje, ob zapadu in vzhodu sami vrtovi z bujnim zelenjem in cvetjem. Vožnja nepretrgoma poleg morja, skalnati predori. Množica gradičev na obrežju, vedno nova iznenadenja. Imovita gospôda se sprehaja med dišečimi nasadi. Še več tujcev biva tukaj v času, ko je pri nas zima. Na obalih Riviere kraljuje vedna pomlad. Škoda, da nisem mogel hoditi peš vsaj od Mentona do Nizze. Tedaj bi vedel še bolje ceniti te divne pokrajine.

Iz Nizze čez reko Var. Sledita mesti Antibes in Cannes. Palače francoskih in angleških bogatašev, domovi vživanja in potrate. Železnica zapusti za nekaj časa morsko obrežje ter se vije po rodovitni planjavi. Mnogo vinogradov, oljkinih in cipresnih gajev. Pri trdnjavi Toulon smo došli zopet k morju. Na ondotnem kolodvoru nekaj zabojev psov, ki so hudo lajali. Med močnim zidovjem in prekopi iz Toulona proti glavnemu mestu južne Francije. Prihod v Marseille 1'14 popoldne.

Ostal sem v hotelu La Fayette v obližju dvo-stolpne gotske cerkve sv. Vincencija Pavlanskega. Pred hotelom drevored. Dobra postrežba, hišina je znala nekoliko nemški. Stanovanje stane le dva franka in 20 centimov na dan. Menda ne bo povsod tako po ceni.

Prva pot v Marseillu po velikanski ulici Cannebière do pristanišča. Ondi več parnikov in mnogo blaga na obrežju. Poleg morja sijajna nadškofijska stolnica z dvema zvonikoma in s tremi kupolami. Zgrajena je bila novejši čas v romanskem slogu. Pri glavnem vhodu nekaj prosjakov.

Po isti poti nazaj proti hribu, kjer kraljuje „Notre Dame de la Garde“. (Naša Gospa na straži.) Po strmi vzpenjači navzgor do cerkve. V njej je mnogo votivnih podob. Na vrhu zvonika velika pozlačena Marijina soha. Dobi se dosti spominkov, ki jih prodajajo bele frančiškanke. Tem je menda prizanesel francoski samostanski vihar. Ob vznožju hriba se širi Marseille s svojimi 350 tisoč prebivalci. Mesto je ob južni in zapadni strani obdano z morjem, iz kate-rega se vzdiguje nekaj otokov s precej visokimi hribi.

Zvečer sprehod po sijajno razsvetljeni ulici Cannebière. Prostori pred kavarnami zasedeni z gosti.

Vreme: Ob eni po polnoči se je bliskalo za gorami v Genovi. Pozneje ves dan lepo. Zjutraj ob šestih v Ventimigliji +17°, v Toulonu opoldne +20°, zvečer ob šestih v Marseille +16° R.

III.

Marseille-Barcelona, 20. septembra 1905.

Zapustil Marseille ob 6'15 zjutraj. Železnica proti Arlesu obsajena z dolgimi vrstami mladih cipres. Pri mestu Tarascon smo premostili reko Rhône. Velika, kalna voda. Vedno večja planjava z njivami, z oljko in s pritlično vinsko trto. Vlak je vozil silno hitro iz Nimesa do Cette. Čakal sem, kdaj pride kak železniški uslužbenec pregledovat vozne liste, a ni bilo nikogar. Lahko se voziš pol dneva in nihče te ne bo vprašal, ali si opravičen sedeti v vozu ali ne. Pregled listkov na peronu zadostuje. V Avstriji nas pa vedno nadlegujejo sprevodniki in pregledniki. Prihod v Cette 10'55 dopoldne. Na vseh postajah mnogo sodov zaradi živahne vinske kupčije.

Iz Cette čez Béziers v Narbonne. Od tu peljejo tri železniške proge: ena v Marseille (po tej smo se pripeljali), ena v Toulouse, ena na Špansko. Držali smo se poslednje. Dolgočasna, enolična ravnina. Poleg morskih zalivov veliki kupi snežnobebe soli. Pri mestu Perpignan čez reko Tet. Ženske imajo lase povite v belem pajčolanu, ki tvori okroglo čepico. Od daleč se prikazujejo vrhovi Pirenej. Skozi več predorov do zadnje francoske postaje Cerbère.

Na Španskem smo. Prva postaja Portbou z morskim pristaniščem. Živahno gibanje na kolodvoru. Eni se pritožujejo nad financarji, drugi menjujejo denar, tretji so v zadregi zaradi španskega jezika.

Z vlakom, ki mu pravijo „expres lujo“ (razkošni vlak, Luxuszug) iz Portbou ob 15'42. Po našem štetju je to ob 3'42 popoldne. Na Španskem in na Laškem računijo namreč ure od 1. zjutraj do 24 o polnoči. Trinajst je ob eni popoldne, štirinajst ob dveh popoldne itd. Tako štetje je zaradi tega umestno, ker ni treba dostavljati, ali odhajajo vlaki zjutraj, zvečer ali ponoči.

Velike skupne vasi na nizkih gričih. Nič lesenega, samo sivkasto zidovje, hiše s plitvimi strehami. Mesti Figueras in Gerona. Rodovitna pokrajina, semintje gozdiči pinij. Nekaj poraščenih hribov, med njimi Roca Corba 922 metrov.

Sopotnik Giovanni Valls, operni pevec. Pelje se v Barcelono, kjer nastopi kot junaški tenor v operi „Siberia“. Bil je dobro razpoložen ter nas zabaval s svojim imenitnim glasom. Le to nas je jezilo, ker smo morali za razkošni vlak od Portbou do Barcelone plačati še na vrh vsak osem pesét. Peséta je nekaj nad 80 h naše veljave.

Ob 19'26, to je ob 7'26 zvečer došli v Barcelono.

Vreme: Dopoldne hladen veter, oblačno nebo in nekoliko dežja. V Marseillu zjutraj ob šestih +13°, v Narbonnu opoldne +15°, v Barceloni ob osmih zvečer +14° R.

IV.

Barcelona, 21. septembra 1905.

Prenočil sem v gostišču Ambos mundos. Velika moderna hiša ob ulici San Pedro. Po večerji se grem z italijanskim trgovcem po mestu spréhajat. Trg Cataluña je ves razsvetljen, toda skoro čisto prazen.

Vstal ob petih zjutraj. Skozi slavolok „Arco Triumfo“ v drevored San Juan, ki je zasajen s štirimi vrstami platán in okrašen s kipi slavnih mož. Od tu nazaj v mestno središče, kjer stoji nadškofijska cerkev, obdana z ozkimi ulicami. Nad cerkvijo se vzdiguje osmerovoglata kupola, ki jej pravijo Cimbório; ob straneh pa stražita dva osivela zvonika brez strehe. Prvotno je bil na tem kraju rimski tempelj, pozneje ga je izpodrinila mošeja. Pa tudi ta je morala narediti prostor krščanski katedrali, veliki gotski zgradbi s trojno ladjo in z mnogimi kapelami. Na mogočnih stebrih slonijo drzni oboki. Notranjščina hiše božje je precej temna. Med kapelami je posebno znamenita srednja kapela za glavnim oltarjem. V njej se hrani Santo Cristo de Lepanto. To je kip Križanega, ki ga je imel Don Juan d' Austria na svoji ladji v glasoviti pomorski bitki pri grškem mestu Lepanto dne 6. oktobra 1571. Ljudska pripovedka govori, da se je Kristusova glava umaknila, ko je priletela proti njej turška krogla. Zato je glava nenavadno nagnjena po strani.

Iz katedrale sem se podal v najbolj obljudeno in z drevjem obsenčeno ulico Ramblo. Tu je glavni promet Barcelone. Tujca iznenadijo tropi koz, ki jih gonijo pastirji semintje. Molzejo jih kar na javnih trgih ter prodajajo sproti mleko vsakemu, ki je zahteva.

Ob južnem koncu Ramble se razteguje hrumno morsko pristanišče z množico ladij. Ne smemo namreč pozabiti, da je Barcelona največje trgovsko mesto Španije. Poleg pristanišča opaziš visok steber, na katerem stoji junak, kazoč z desno roko po morju. Ob vzhodu stebra vidiš osem bronastih levov, nad njimi pa več alegoričnih podob, ki predstavljajo španske pokrajine: Katalonijo, Aragonijo, Leon, Kastilijo itd. Ob vrhu stebra se lesketa velika pozlačena krogla, služeča kot stojalo možu, čegar slavo oznanjuje pomnik. Da, vreden si te slave, Krištof Kolumb! Saj je tvoje odkritje Amerike za vse čase nepozabno. Špancem si pa še posebej odprl bogastvo novega sveta. Žal, da so tako slabo vporabljali zaklade, ki so jih ondi našli.

V.

Barcelona-Zaragoza, 21. septembra 1905.

Srečno sem prišel iz Barcelone, ki mi je še iz leta 1900 v slabem spominu. To ni le glavno mesto španske provincije Katalonije, ampak tudi dom vseh

rovarjev. Vedno čitamo o ondotnih bombah in uporih. Človek je vesel, da mu ni treba živeti med takim ljudstvom.

Hlapon je pihal z nami poleg sredozemskega morja. Prostrana ravnina dopušča pogled celo do mesta Tarragone, ki nam je ostalo ob južni strani. Poslovivši se od morja smo imeli kratek odpočitek v bogatem tovarniškem kraju Reus. Tu so velike predilnice za drevesno volno, za svilo in platno ter tovarne za usnje, milo in stroje. Kar mrgoli delavcev, ki so menda zelo nemirni ljudje.

V vozu sem se seznanil z mladim Nemcem, ki biva že tri leta na Španskem. Bil je v Barceloni na ženitovanju svojega prijatelja, sedaj se vrača v katalonsko selo Flix, kjer je poslovođaja v ondotni tovarni. Pravil mi je, kako ubožno žive tamošnji kmetje. Glavna hrana jim je slab kruh s sardinami. Vsakdanja jed so jim tudi rajska jabolka (paradajzarji), ki pa niso tako dobra, kakor bi se sodilo po njih lepem imenu.

Železnica vodi po dolini, ki jo namaka stari Iberus ali sedanji Ebro. Reka je kalna in počasna, tuintam obraščena z grmovjem. Vije se v mnogih serpentinah ter se slednjič pod mestom Tortosa izliva v Sredozemsko morje.

Pokrajina ima nekaj časa prijazno lice. V ravnini in na nizkih gričih so vinogradi, nad vinogradi pa se vzdiguje precej visoko gorovje. Najvišji vrh Montsant (1071 m).

Polagoma se izgublajo gore in delajo prostor nerodovitni planjavi. Naselbine: Caspe, Chiprana, Samper in Puebla de Híjar se nahajajo v pravcati puščavi. Sama rjava prst, med katero iščejo pri-grizka ovce in mule. Vendar je okolica v zgodovinskem oziru znamenita. Tukaj je l. 212. pred Kristusom kartaginski vojskovodja Hasdrubal Barkas užugal rimsko vojsko. Padla sta oba njena načelnika: Publij Kornelij Scipion in njegov brat Knej Kornelij Scipion.

Prihod v Zaragozo ob polu devetih zvečer.

Vreme: Jasno, ne prevroče. V Barceloni ob šestih zjutraj +13⁰, v Reusu ob eni popoldne +15⁰, v Zaragozi ob devetih zvečer +13⁰ R.

VI.

Madrid, 22. septembra 1905.

V Zaragozi so zopet vpregli dobro podkurjeni parni stroj ter nas tirali proti jugu. Iz široke Ebrove doline se je zasukala vožnja v dolino reke Jalon. Potnikov malo, zato se je ponoči lažje počivalo. Mimo mest Calatayud, Medinaceli in Sigüenza. Občuten mrzaz zaradi visoke lege pokrajin. Medinaceli ima 1013 metrov nadmorske višine.

Prva postaja, ki se je mogla čitati ob jutranjem svitu, je bila Humanes. Kastiljski kmetje so na njivah orali z mulami. Železnica se spušča ob vodi Henares v nižavo. Sledita mesti Guadalajara in Alcalá. V Alcali je bil rojen španski pesnik Cervantes dne 9. oktobra 1547. To mesto je znano tudi zaradi vseučilišča, ki ga je ustanovil kardinal Ximenez v XVI. stoletju. Izobraževalo se je vsako leto več tisoč dijakov v tamošnjih visokih šolah.

Točno ob 8:20 zjutraj je dospel vlak v Madrid. Z južnega kolodvora sem korakal po ulici Calle de Atocha v notranje mesto. Ker je postajala pot le predolga, sem vstopil v voz električne železnice, ki me je odložil v mestnem središču Puerta del Sol. Prostoren zaokrožen trg, s katerega drži mnogo ulic na vse strani. Nekdaj so bila tukaj velika vrata, ki so vodila proti solnčnemu vzhodu, odtod ime Puerta del Sol. Sedanji trg je najsijajnejši, kar jih premore poglavitno mesto Španije. Pozna se, da smo v kraljevi prestolnici.

Seznanil sem se z nemškim slikarjem, ki je stanoval v hotelu „Las cuatro naciones“ kakor jaz. Mlad, prijazen človek. Oba sva bila tujca, ker je prišel tudi on le en dan pred menoj v Madrid. Dobil je v Monakovem nekaj tisoč mark za nadaljno izobrazbo v slikarstvu. Piše se M. Köppen in more postati svojedobno slaven umetnik.

Dopoldne obiskal galerijo slik, ki jo prištevajo prvim v Evropi. Slike so razstavljene v narodnem muzeju ob vzhodnem koncu mesta (Museo nacional de pintura). Po dvoranaх je obešenih toliko umotvorov, da bi moral imeti več dni časa za natančnejši ogled. Razstavljene slike so delo vsakovrstnih mojstrov, vendar jih pripada največ španski šoli. Prvaki te šole so Velazquez, Murillo, Ribera, Zurbaran, Goya in drugi.

VII.

Madrid, 22. septembra 1905.

Popoldne obisk zapadnih in južnih mestnih oddelkov. Plaza de Oriente. Na sredi trga je kip kralja Filipa IV., sedečega na konju. Okoli njega stoje kamenite sohe zapadno-gotskih in španskih kraljev. Poleg trga de Oriente velikanska čveterovoglata zgradba, ki kaže po vnanjosti, da je last mogočnega gospodarja. V njej prebiva kralj Alfonz XIII. Pod gradom je dolina, po kateri teče malenkostni Manzanares.

V obližju zidajo novo stolno cerkev. V Madridu je sicer precej cerkva, pa niso kaj posebnega. Sploh ne najdeš nobenih starih spominkov, ker nima mesto važne zgodovinske preteklosti. Povsod so poslopja, kakršnih si vaju v naših modernih mestih. Skoro se ne zavedaš, da si med španskimi caballeri.

Od daleč se pokaže San Francisco el Grande, cerkev s široko kupolo in z dvema stolpičema. V njej počivajo znameniti Španci, kar ti pove napis: „España á sus preclaros hijos“ (Španija svojim slavnim sinovom). Odtod v Manzanaresovo dolino skozi slavolok s trojnimi vrati. Nad srednjimi vrati se čita, da so slavolok napravili kralju Ferdinandu VII., ko se je le-tá vrnil iz francoske sužnosti za časa Napoleona I. Omenjena vrata se imenujejo Puerta de Toledo; kameniti most pa, pod katerim teče Manzanares, se zove Puente de Toledo.

Tri mule so peljale težko obložen voz po nepeti cesti. Vlekle so na vso moč, toda niso mogle naprej. Voznik jih je brezsrčno pretepal in nihče se ni spotikal nad tem. Tujca žali taka surovost, Španci pa so privajeni trpinčenju živali. Kolikokrat gledajo v cirku krvave boje z biki! In to brutalnost naj bi kdo zagovarjal? Ponosnemu narodu, ki se hoče dvigniti iz političnega in gospodarskega propada, želimo blažjih čutil.

Nazaj v mesto po dolgi ulici do Toledo. Cerkev sv. Izidora, onega narodnega svetnika, ki ga poznajo tudi naši poljedelci. Notranjščina preobložena z okraski. Na obeh straneh ulic prodajalnice izgotovljene obleke. Razobešenega je mnogo tega blaga v kričečih barvah. Sledi čveterovoglata trg Plaza mayór z nasadi. Nasadov je v Madridu zelo veliko. Ves vzhodnji del mesta ni drugega kakor drevoredi in šetališča.

Vreme: Brezoblačen, prijeten dan. Dopoldne ob devetih v Madridu +15°, opoldne +17°, zvečer ob šestih +16° R.

VIII.

Madrid-Toledo, 23. septembra 1905.

Ob petih zjutraj že korakal po Madridu. V velikih mestih itak ni drugače miru, kakor navsezgodaj. Le malokateri voz ropota med zidovjem in tudi ljudje so večinoma pri počitku. Ob takem času najlažje opazuješ vnanjost stavb. Drugam seveda ne moreš, ker je povsod zaprto. Tudi cerkve se odklepajo na Španskem mnogo pozneje nego pri nas.

Iz ulice Arenal, kjer se nahaja moje gostišče, na trg Puerta del Sol. Odtod v naravnostni črti po cesti Calle de Alcalá. Na obeh straneh visoke hiše. Med njimi se odlikujeta kraljeva akademija lepih umetnosti in palača vojnega ministrstva z nasadi v ospredju. Snažilci potov so se pripravljali k delu. Tako širokih metla še nisem videl kakor tukaj. Enkrat se mahne, pa je veliko smeti skupaj.

Cesta postaja vedno širja ter se spremeni v prostoren trg Plaza de Madrid, s katerega peljejo na vse strani košati drevoredi. Razni muzeji in pomniki.

Ob skrajnem vzhodnem koncu mestni park Buen Retiro, ki bi mu rekli po našem „prijetna samota“.

Rad bi te še gledal, Madrid, a danes ni več časa. Na povratku se zopet oglasim.

Odhod z južnega kolodvora ob 8:15 zjutraj. Okolica vsakdanja. Na postaji Algodor je nekdo vsled nerodnosti zdrknil z vnanje deske vagona in padel na tla. Sopotniki so dotičnika milovali, a k sreči se mu ni zgodilo nič hudega. Par dni je čutil bolečino v roki, pozneje je bilo vse dobro. Prihod v Toledo ob 10:15 dopoldne.

Mesto je razporeženo na griču in obdano na treh straneh z reko Tajo. Slikovita pot s kolodvora čez most Alcantara. Pod njim teče v globoki strugi rjavkasti Tajo. Od tu navzgor proti mestnemu obzidju, skozi katero pelje nekaj starinskih vrat, okrašenih s stolpi. Vsaka vrata imajo svoje ime. Ozke ulice, visoke hiše, mavriški značaj mesta. Vse skupaj izgleda kakor trdnjava. Veličastna gotška stolnica 120 metrov dolga in 59 metrov široka, zgrajena v

trinajstem stoletju. Pet ladij in mnogo kapel. Kaj takega bi se dandanes ne moglo več zidati. Hodiš semintje, a naposled obupaš, da bi vse ogledal v par urah. Toledanska katedrala se ponaša s tem, da je, četudi ne največja, pa vsaj prva cerkev Španije. Ondotni nadškof je primas med španskimi škofi. Zaradi tega, kakor tudi zaradi mnogih cerkva in duhovskih ustanov se imenuje Toledo „španski Rim“. Nekdaj je bila tukaj kraljeva prestolnica. Ko pa se je Filip II. leta 1561. s svojim dvorom preselil v Madrid, je ostal Toledo izven svetovnega prometa. Ni se torej čuditi, da ne napreduje v modernem smislu. V ulicah ne srečuješ hrumnih vozov. Mimo tebe korakajo mirni osličji z naloženimi tovari. Turintam se zaupno približa kak revež, proseč miloščine. Samoumevno je, da te nadlegujejo tudi otroci.

Vreme: V Madridu zjutraj oblačno, ob enajstih dopoldne je vleklen močan veter v Toledo, popoldne jasno. Zjutraj ob šestih $+15^{\circ}$, opoldne $+17^{\circ}$, zvečer ob šestih $+15^{\circ}$ R. (Dalje.)

MADRID

Kaj morem . . .

Zložil Vekoslav Remec.

Nad vodami pokojnimi
jesenska mrzla noč molči
in vzdihujoč se trsje v vetru klanja
k gladini temni, ki v njej sanja
zvezd daljnih trepečoči žar.

Kaj morem, da kot te vodé
temno in mrtvo je srce,
da so tak daleč moje zvezde jasne,
da prej njih žarka luč ugasne,
kot pride do globin srca . . .

SEVILLA: POGLED RAZ GRAD ALCAZAR NA MESTO IN NA PRIMACIALNO STOLICO

Cosas de España.

Potni zapiski. — Začrtal Jožef Lavtižar.

(Dalje.)

IX.

Córdoba, 24. septembra 1905.

Vožnja skozi Novo Kastilijo je vse prej nego idilična. Mnogo krajev brez vode, brez drevja, sploh brez vsakega sledu o poljedelstvu. Semintje kako otožno solneno jezero. Vsa okolica se imenuje La Mancha, kar bi se reklo slovensko „pusta zemlja“. In vendar prebivajo tudi tukaj ljudje. Alcazar de San Juan šteje celo 9000 prebivavcev. Iz Alcazarja drži ena železnična proga proti vzhodu v mesto Valencia, druga proti jugu v Córdoba.

Dasi zapuščena je vendar La Mancha zanimiva v nekem drugem pogledu. Ne mislim samo značilnih mlinov na veter, ampak še nekaj bolj posebnega. Komur je znan Don Quijote, morebiti tudi ve, da so se dejanja tega junaka vršila v omenjeni pokrajini. Cervantes sicer ne pove določno, kje je bil rojen njegov „ingenioso hidalgo de la Mancha“, vendar se sklepa, da je zagledal luč sveta v okolici mesta Alcazar. Več vasi se prepira za to čast, prav tako kakor onih sedem grških mest, ki so hotela biti Homerjev rojstni kraj.

Železnica se vzdiguje proti gorovju Sierra Morena. Mrzli zrak naznanja, da smo precej visoko v hribih. Popotniki zapirajo okna vozov in se zavijajo v pisane ogrinjače. Skozi predore skalnate soteske

Puerto de Despeñaperros. Odtod v dolino reke Guadalquivir. Mesti Andujar in Montoro se že prištevata Andaluziji. Prihod v Córdoba ob 10^h25 dopoldne.

Prva pot v svetovnoznano mošejo. Otroci vpijejo „La mesquita, señor!“ Kalif Abderrhaman, prvi graditelj te čudovite stavbe, je umrl že leta 788. Njegovi nasledniki so jo tako razširili, da meri 175 m po dolgoti in 130 m po širjavi. Namen jim je bil, da naredijo iz Córdoba zapadno Meko in da privabijo prav veliko mohamedovskih romarjev na Španko. Notranjščino mošeje podpirajo mnogoštevilni stebri, 850 vseh skupaj. Ako ima kaka cerkev tri ladije, je to po naših pojmih že obsežen prostor. Mavriški tempelj v Córdoba pa je razdeljen v devetnajst ladij. Ni čuda, če si ves zbehan v labirintu stebrovja. Silno napako je učinil stolni kapitul, ki je dal v XVI. stoletju vzdati v mošejo stolno cerkev. Odstranili so mnogo starih stebrov, h kratu pa končali enoto vse stavbe.

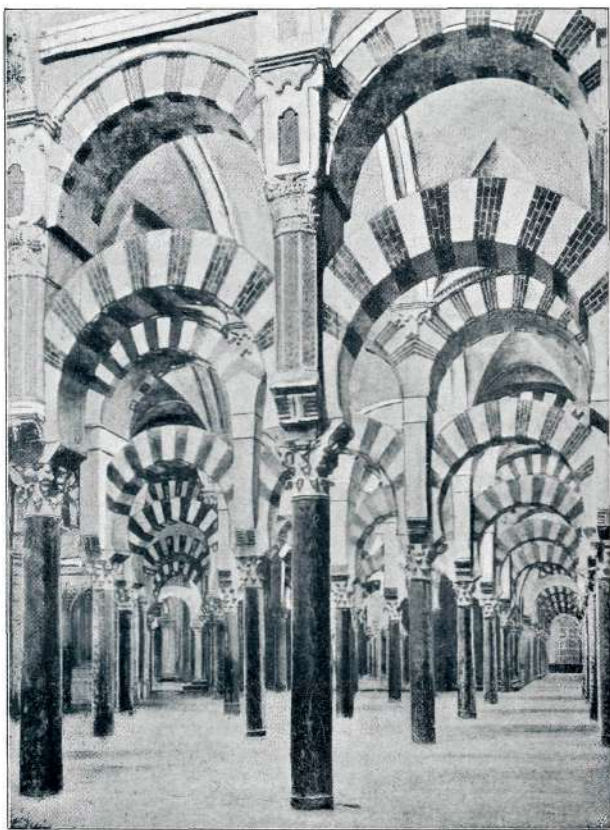
Córdoba je bila svojedobno glavno mesto in kulturno središče mavriške države. Sedaj ne najdeš razen mošeje skoro ničesa več, kar bi te spominjalo nekdanje slave. Mesto šteje kakih 50.000 prebivavcev, ki pasejo lenobo ter se zabavajo, kadar imajo kaj v žepu.

Vreme: Ves dan jasno nebo. Zjutraj ob šestih v južnem gorovju Sierra Morene +8°. Opoldne in zvečer ob šestih v Córdoba +19° R.

X.

Granáda, 25. septembra 1905.

Slovo Córdoba. Po široki ulici Gran Capitan na kolodvor. Iz Córdove v Granádo 247 kilometrov. Vozovi drugega razreda imajo le to udobnost, da so v njih mehki sedeži, sicer se nič ne ločijo od vozov tretjega razreda. Čez Guadalquivir. Rjavi goli griči in taka ravnina. V Montilli je prodajala ženska časopise ter vpila na vso moč. Se je bati, da si ne pokvari grla. Vedno več oljik, ki so zasajene v dolgih ravnih vrstah. Kje se jemlje toliko orožnikov? Na

CORDOVA: NOTRANJSČINA MOŠEJE

vseh postajah vstopajo in izstopajo. Časopisi poročajo, da vlada v Andaluziji lakota in da se godijo nasilnosti. Gotovo vsled tega pozornost policije.

V Bobadilli poldrugo uro pomude. Table d' hôte stane s pijačo vred tri pesete, nekaj manj kot tri krone avstrijske veljave. Tu se križajo vlaki v Granádo, Málaga, Gibraltar, Sevilla in Córdoba.

Naša pot se je obrnila proti vzhodu. Planjava izginja, bližamo se gorovju. Ko smo zapustili mesto Antequera, je začel stroj delovati močnejše. Premagati mora gorsko sedlo, da se nagne potem v dolino, ki jo namaka voda Genil. Lepa lega mesteca Loja na

poševni planoti. Prikazujejo se vrhovi Sierre Nevade. Došli smo v Granádo.

Na kolodvoru, ki ni posebno sijajen, so se ponujali nosači. Izbral sem dečka, menda šele začetnika v fakinskem poklicu. Veliko tujcev. Komaj se je našlo stanovanje v hotelu „Pariz“, pa še tukaj sva morala biti z nekim Francozom sobna tovariša.

Takoj ogled mesta, ki broji 65.000 prebivavcev. Raztegnjeno je ob vznožju dveh gričev. Na južni višini stoji mavriški grad Alhambra, na severni je raztreseno cigansko predmestje Albaicín. Pod obema gričema se širi deloma v ravnini, deloma v bregu Granáda.

Najprej na trg Bibarambla, ki mu pravijo šaljivo de las Orejas (ušesa). O neki priliki se je podrla na ondotnem trgu tribuna, napolnjena z gospôdo. Mestne barabe so v tej zmešnjavi porezali nekaterim imenitnim damam ušesa, da so se lažje polastili njih dragocenih uhanov. Pa to se je zgodilo še v XVII. stoletju . . .

Ne daleč proč je zgrajena velikanska stolna cerkev, najlepša cerkvena stavba renesanškega sloga na Španskem. V njej počivata takozvana „katoliška kralja“ Ferdinand († 1516) in Izabela († 1504).

Vreme: Temni oblaki na deloma jasnem nebu. V Granádi mnogo prahu. V Córdovi zjutraj ob šestih +15°, v Bobadilli opoldne +20°, v Granádi zvečer ob šestih +16° R.

XI.

Granáda, 26. septembra 1905.

Z mladim včerajšnjim spremljevalcem v bolnišnico San Juan de Dios. Njen ustanovnik Portugiz Juan de Robles je živel v XVI. stoletju ter bil pozneje prištet svetnikom. Rekli so mu Juan de Dios, to je Ivan od Boga. Vpeljal je red usmiljenih bratov, ki še dandanes blagonosno deluje. Bolnišnica obsega dva velika oddelka, ločena s prostornimi dvorišči drug od drugega. Poleg stoji cerkev, ki je zunaj in znotraj preobložena z okraski. V njej se hranijo telesni ostanki Ivana od Boga († 1550).

Od tu na trg Paseo de Triunfo. Ob njegovi strani cirkus za bojevanje z biki. Granáda je pravzaprav lačno mesto, brez cirkusa pa seveda ne sme biti.

Nazaj po dolgi ulici Calle de Elvira, v kateri se nahaja več lepih poslopij. Sedaj vberemo pot navzgor, kjer kraljuje glavna znamenitost Granáde, mavriški grad Alhambra. Na vrhu nas sprejme bujno poraščen drevored in prijeten hlad šumljajočega potoka. Pri vhodu v grad čakajo vodniki. Treba jim dati dobro napitnino za spremstvo.

Najprej na stolp, s katerega je krasen razgled naokrog. Pod seboj imaš vso Granádo, ob jugo-

vzhodu te pozdravlja Sierra Nevada s svojimi vršaci. Najvišji med njimi Mulhacen, 3481 metrov. Prihaja ti v spomin, da je bila v Granádi strta zadnja moč Mavrov, ko sta kralj Ferdinand in kraljica Izabela I. 1492. vzela mesto v svojo posest. Takrat je ostavil poslednji kalif Boabdil Španijo za vselej.

S stolpa gremo v notranje prostore Alhambre. Vsak oddelek ima svoje ime. Sala de los Embajadores je dvorana, kjer je sprejemal kalif poslance, Dalje so: Sala de la Barca, Sala de la Justicia, Sala de los Macárabes itd. Nič ogromnega, nič veličastnega, toda vse nenavadno ljubko in nežno, ki ti kaže bujnost orientalske domišljije. Oboki so podprti z vitkimi stebriči. Primerjal bi jih igračam, akoprav nosijo veliko pezo. Z arabeskami okrašene stene izgledajo kakor bi bile preprežene s čipkami. Posebno divno je dvorišče Patio de los Leones. V krogu je razvrščenih dvanajst levov, na katerih sloni velik nabiralnik z vodo.

Tako hodimo iz ene dvorane v drugo in povsod občudujemo krasna dela arabskih umetnikov. Ni čudo, da sanjajo o Alhambri pesniki, slikarji in učenjaki. Kar je dal prizidati cesar Karol V., je sicer zelo obsežno, toda gledé lepote se ne more primerjati s tem, kar so zidali kalifi. Vrhtega Karlova stavba še do danes ni dovršena.

XII.

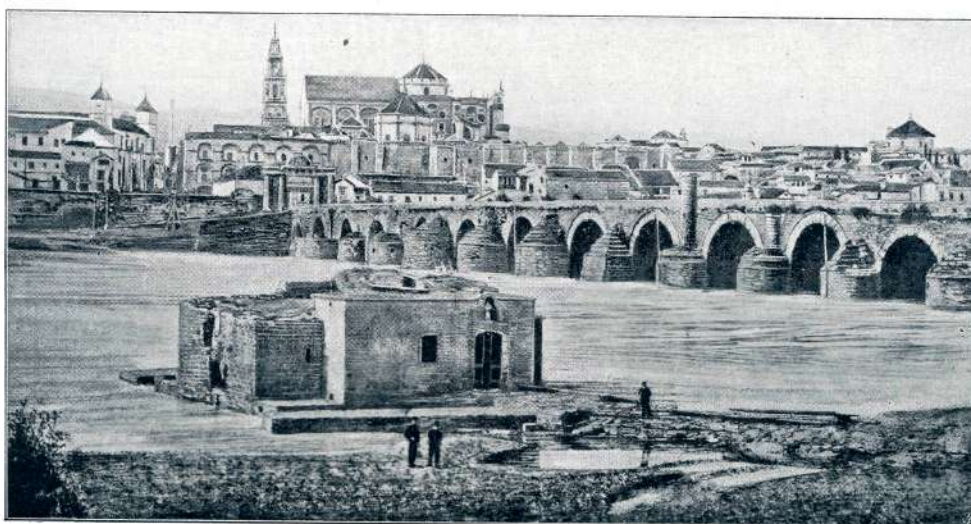
Granáda-Sevilla, 26. septembra 1905.

Fant, ki je hodil z menoj po Granádi, mi je bil zvest do zadnjega. Ko sva šla na železniško postajo in je zaslišal pisk, je stekel hitro dalje, češ, zamudil bova. Sploh je kazal nekako zaupanje do mene neznanega človeka.

Po isti progi, kakor sem došel, zopet v Bobadillo nazaj. Na vseh kolodvorih v obližju Granáde veliko vagonov napolnjenih z belo peso. S tem pridelkom in s tovarnami za sladkor naklanja država bednem prebivalstvu nekoliko zaslužka. Tudi s kopanjem rude v Sierrri Nevada se odpira delavcem boljša prihodnost.

Prihod v Bobadillo ob 15:25, to je ob 3:25 popoldne. Sešel se z g. M., stotnikom avstrijskega generalnega štaba. Spoznala sva se že v Toledu ter si postala kot Avstrijca takoj prijatelja. Poleg tega naju veže tudi gledé potovanja neka sorodnost, ker sva prišla oba Španijo ogledovat. Žal, da nimava enakega načrta. Stotnik se popelje v Gibraltar in odrine s parnikom v Neapolj, mene pa čaka pot po suhem v severne španske pokrajine.

Iz Bobadille vozi poštni vlak v Sevillo šest ur in pol. Pri postaji Fuente Piedra slano jezero, obdano z oljkami. Semintje se je jezero posušilo. Prostori, kjer se je voda posušila, izgledajo kakor opadeni s slano. Nenavadna pokrajina. Zapustivši vas La Roda smo se obrnili proti zapadu. Na obeh straneh

CORDOVA: REKA GUADALQUIVIR IN ŠKOFIJSKA CERKEV (PREJ MAVRIŠKA MOŠEJA)

železnice živ plot iz mogočnega kaktusa. V Osuni ginljivo slovo nekega mladeniča. Spremljevali so ga moški, ženske in otroci. Podajanje rok, poljubovanje, solze v očeh. Dosti je na svetu ljubezni, ki se kaže samo z vnanjimi znamenji. Na tak način pa, kakor sem videl tukaj, razodeva se prava, odkritosrčna ljubezen.

Sledi mestece Marchena. Ob južni strani daljno gorovje, iznad katerega se vzdiguje ošpičena gora Sierra del Pinar. Žareč solčni zahod. V Utreri daljša pomuda. Tu se križajo vlaki v Sevillo in Cadiz. Enakomen klic moža, ki je ponujal svežo vodo.

Vlak se zopet spusti v dir. Na temnem obzorju se že vidi sijaj električnih žarnic. Vedno bliže prihaja razsvetljava. Ob polu enajstih zvečer smo došli v glavno mesto Andaluzije.

Vreme: V Granádi zjutraj deževalo, blato po ulicah. Čez dan oblačno, tuintam jasno. Zjutraj ob šestih v Granádi +14°, opoldne v Loji +16°, zvečer ob šestih v Osuni +16° R.

XIII.

Sevilla, 27. septembra 1905.

Čeprav ne v bližini morja, se prištevata Sevilla vendar morskim pristaniščem. Rumenkasti Guadalquivir, ki objema mesto, teče zaradi neznatnega padca čisto počasi ter se pravzaprav že spaja z Atlantskim oceanom. Ni čudno, saj ima Sevilla le deset metrov morske višine. Zato se pozna pri Guadalquiviru vsakdanji pritok in odtok morja. Odtod pa tudi milo podnebje tropičnih krajev.

Stanovanje v hotelu „Inglá terra“ na trgu San Fernando. Visoke palme krase s svojimi košatimi kronami prostorni trg. Ob njegovem koncu na prostem stoječa magistratna palača Ayuntamiento. Središče mestnega življenja. Ako dobiš ondi kak varen prostor, imaš dovolj zabave z opazovanjem ljudskega vrvenja. Sevilla ni svetovno mesto, toda zaradi svojega pristno-španskega značaja je velezanimiva.

Pa tudi v zgodovinskem oziru je znamenita. Kot last starih Rimljanov so jo zasedli najprej zapadni Goti. Po bitki pri Jerezu de la Frontera so si jo pribojevali Mavri ter jo posedovali več kakor pet stoletij (711—1248). Mavriški grad Alkázar je še danes izmed največjih znamenitosti Seville. Po zmagi nad Mavri je prišlo mesto v krščansko oblast in doseglo vrhunec slave za časa Kristofa Kolumba, ki je imel po svoji prvi vrnitvi iz odkritih dežel slovesni vhod v Sevillo.

Obisk nadškofijske stolne cerkve. Prištevata se največjim gotskim domom na svetu. Če omenim, da je 144 metrov dolga, 76 metrov široka, 40 metrov visoka in razdeljena v pet ladij, imamo pojmo o njeni obsežnosti. Ker so ti prostori za skupno božjo službo preveliki, so prizidali katedrali še posebno cerkev, ki ji pravijo Sagrario. V tej se shaja ljudstvo k bogoslužnim opravilom, v stolnici pa se bero ali pojejo le običajne konventualne maše ter se vrše nadškofova opravila o velikih praznikih.

Kamor stopiš, povsod imaš pred očmi kiparske in slikarske umotvore. Izdelali so jih glasoviti kiparji: Dancart, Juan Fernandez Aleman, Francisco Alfaro, Martinez Montañes in drugi. Med slikarji stoje na prvem mestu slavni Španjolci: Murillo, Velazquez in Goya. Posebno lepa je kraljeva kapela, ki se nahaja za glavnim oltarjem in je že sama na sebi precej velika cerkev. V njej počivajo telesni ostanki kralja Ferdinanda Svetega († 1252).

Tujec, ki se zanima za slikarsko umetnost, obišče v Seville tudi bolnišnično cerkev Caridad. Ondi visita na notranji steni dve veliki podolgovati podobi, pokriti z zaveso. Plačaš nekaj, pa ti odgrnejo ti svetovnoznani sliki Murillovega čopiča. Eni pravijo „La Sed“, drugi „Pan y Peces“. „La Sed“ (žeja) kaže

Mozesa, stoječega pri skali, iz katere vre voda. Izraelci hlastno uživajo krepično pijačo. „Pan y Peces“ (kruh in ribe) nam pa predstavlja Kristusa, ki je z malo kruhom in ribami nasitil ljudstvo v puščavi.

Vreme: Na nebu tanka preproga, do devetih dopoldne megla po ulicah, čez dan vroče. Zjutraj ob šestih +14°, opoldne +19°, zvečer ob šestih +18° R.

XIV.

Espeluy v gorenji Andaluziji, 28. septembra 1905.

Pred odhodom iz Seville promenada na obrežju Guadalquivira. Mnogo drevoredov. Na mostu, ki se imenuje po kraljici Izabeli „Puente de Isabel II.“, živahen promet z onstranskim predmestjem Triana. Veliko dvokolesnih vozov, v katere so vpreženi konji ali mule. Osli obloženi s tovari. Ob straneh mostu klopi, da lahko sedeš ter gledaš ljudi in živali. Pod seboj pa imaš reko, tekočo tako leno, da se komaj opazi.

Z mostu nazaj v središče mesta. Večinoma ozke ulice, med njimi posebno obljudena Calle de las Sierpes. Odlične prodajalnice, kavarne, banke itd. Vozovi ne smejo v to ulico. Ne daleč proč vseučilišče s cerkvijo. Dijaki so šetali po hodiščih, podprtih s stebrovjem. Par poslopij naprej Casa de Expositos, ki ji pravijo tudi La Cuna (zibel). V omejnjeni hiši sprejemajo na prav enostaven način novorojene otroke. Ni treba drugega, kakor da se dete položi v vnanjo stensko votlino, votlina se zasuče in otrok je v notranji steni. Tu se sprejme v oskrbovanje do šestega leta, po šestem letu pa pride v sirotišnico, kjer se vzgaja tako dolgo, da si more sam kaj zaslužiti. Španija je revna država, a v tem oziru je velikodušna.

Gledé hiš je omeniti, da imajo skoro vse v pritličju čveterostransko dvorišče. Imenuje se „patio“. Okrašeno je z nasadi, s cveticami v posodah ter mnogokrat z ličnim vodnjakom. Vrata in okna so obrnjena na dvorišče tako, da je vsaka družina ločena od vnanjega sveta. V hudi vročini je toliko bolj hladno v teh prostorih.

Najboljši pregled nad mestom je z Giralde, to je z zvonika, prizidanega stolni cerkvi. Stolp je iz mavriške dobe in jako širok. Brez truda, kakor da bi šel na sprehod, dospješ do galerije, kjer visi petindvajset zvonov.

S poštnim vlakom ob 12:10 opoldne iz Seville. Vsi sopotniki pušijo smodčice, kar je pri Špancu kaj samoumevnega. Od daleč me pozdravljata katedrala in njen stolp Giralda, gotovo za vselej. V Tocini pelje ena železniška proga v Merido-Badajoz, naša drži proti zapadu. Žitna polja, oljike, oranže. Palma del

Rio ob iztoku Genila v Guadalquivir. Poslednja reka nas spremlja na vsej poti od Seville do Córdove in tudi od Córdove do Espeluyu v gorenji Andaluziji.

Vreme: Jasno, tupačam oblačno. Zjutraj ob šestih v Seville +12°, opoldne v Seville +20°, zvečer ob sedmih v Espeluyu pod vznožjem Sierre Morene +12° R.

XV.

Medina del Campo, 29. septembra 1905.

Dolga pot iz Andaluzije v Madrid je bila nekoliko bolj kratkočasna zaradi prijetne družbe. Mnogo smeja je vzbujal neki šaljivec, ki mu ni zmanjkalo dovtipov. Pri sebi je imel jerbašček granatnih jabolk in breskev ter jih delil med sopotnike.

Proti jutru smo došli v Aranjuéz, nekdanje priljubljeno bivališče španskih kraljev. Nepregledni drevo-redi. Tako krasnih platán in toliko slavcev ni menda nikjer v Evropi. Reka Tajo namaka ondotne vrtove. Toda kraljeva poslopja so sedaj večinoma prazna, ker se je v okolici vdomačila malarija. Lepi dnevi Aranjeza so minuli.

Peljemo se čez Tajo in čez njegov dotok Jarama. Na vzhodni strani grič Cerro de los Angéles, ki se smatra kot geometrično središče Španije. Ob osmih zjutraj prihod v Madrid. Železniški uradnik, ki na vljudno vprašanje sirovo odgovarja. Zajutrek na južnem kolodvoru.

Ker sem videl glavne stvari že poprej, sem zapustil še dopoldne špansko prestolnico. S severnega kolodvora, ki se nahaja v bližini kraljevega gradu, odhod v Staro Kastilijo. Železnica pelje proti gorovju Sierra de Guadarrama. Z višine 1335 metrov se spu-

ščamo polagoma na severno stran gorovja. Tu vidiš vsaj nekaj poraščenih hribov in zelenih trat, ko si gledal poprej v južni Španiji same rjave golice in izžgane ravnine. Na postaji Espinar je hodil originalen berač ob vozovih, proseč miloščine. Ogrnjen s širokim rjavkastim plaščem, noge povite v cunjah in prevezane s trakovi, na glavi s potlačeno kapo ter z bergljami pod pazduho. Prosjakov ne manjka na Španskem. Dobijo se na ulicah, stražijo poleg cerkvenih vrat, čakajo o prihodu vlakov na kolodvorih. Dobro je imeti vedno drobiž pri rokah, da se jih oprostiš.

Segóvia! Staro kastiljsko mesto z mnogimi srednjeveškimi cerkvami. Vzvišena lega gradu in škofijske stolnice. Znameniti rimski vodovod baje še iz Avgustovega časa. Jugovzhodno od mesta kraljeva graščina La Granja. Nad njo se vzdiguje 2469 metrov visoki Pico de Peñalara.

Gorovje izginja. Peljemo se čez nekaj potokov, ki hité proti reki Duero. Mestece Olmedo. O njem so rekli svoj čas:

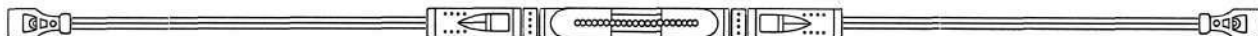
Quién de Castilla señor pretenda ser,
A Olmedo de su parte ha de tener.

Po naše: Kdor hoče biti gospodar Kastilije, imeti mora Olmedo na svoji strani. Sedaj je brez pomena.

Okoli šestih zvečer dohod v Medina del Campo. Važno križišče železnic, ki vodijo v Madrid, Salamanko, Zamoro in Valladolid.

Vreme: Hladno jutro, dopoldne nekoliko dežja, pozneje jasno. V Madridu zjutraj ob osmih +13°, opoldne med gorovjem Sierra de Guadarrama +15°, zvečer ob šestih v Medina del Campo +14° R.

(Konec.)

Spoznanja svet.

Zložil Anton Medved.

Povej mi kdo,
povej mi to
vsaj ti, srce, z besedo milo,
odkod izvira oni svit,
ki čarno je tako razlit
nad vsem, kar je minilo?

Odkod ta čar?
Iz neba mar?
Ah ne — iz duše naše same,
ki vrednost tega, kar ima,
do dna šele takrat spozna,
ko čas to vrednost vzame.

ŠPANSKI NARODNI PLES

Cosas de España.

Potni zapiski. — Začrtal Jožef Lavtizar.

(Konec.)

XVI.

San Jago de Compostela, 30. septembra 1905.

Sinoči mislil prenočiti v Valladolidu, a se odločil drugače. Ni sicer dobro, vsega zdravila vzeti naenkrat, toda o tej priliki ni kazalo, jemati ga po žličicah. Kje je še španska Galicija, ki jo želim obiskati! Iz Medina del Campo je šlo torej kar vso noč dalje. Najprej čez reko Duero, proti Valladolidu, odtod v Venta de Baños, Leon, Monforte in San Jago de Compostela.

Poskusil sem, kako se vozi v tretjem razredu. Vsi prostori natlačeno polni, zaduhel zrak, medla razsvetljava. Nikdar se ni izpraznilo; kadar je kdo odšel, dobili smo novo tovarišijo. Noč dolga, klop trda, počitka malo. V Ponferradi se začelo daniti. Okolica vedno bolj gorata, v globoki strugi teče voda Sil. Skalnate soteske in predori, kjer nas je dušil premogov dim. Na postaji Monforte treba prenesti v drug vlak, dosedanji gre v Coruno ob Atlantskem morju. Slabo in drago kosilo v Monforte, a tujec mora biti z vsem zadovoljen.

Prišli smo do reke Miño. Dolina ima skoro romantično lice. Miño šumi med skalovjem, griči so obsajeni z vinsko trto, nad griči se vzdigujejo precej visoke gore. Glavna postojanka tega okraja je Orense.

Železnica pelje nekaj časa ob špansko-portugalski meji ter se potem zasuče proti severu v Vigo in Redondelo. Redondela je razporežena s svojimi ličnimi hišami ob zalivu Atlantskega morja. Povsod vinogradi in tlačilnice za grozdje, nekatere hiše v bregovih. Most čez morski zaliv. Sledi mesto Pontevedra. Bregovi in ravnine, lepi, rodovitni kraji. Prebivalci španske Galicije govorijo posebno narečje, ki mu pravijo „lingua gallega“. Navadni Španec skoro ne razume tega jezika.

Iz Pontevedra še 75 kilometrov do San Jago de Compostela. Vmes so postaje Carril, Catoira, Padrón itd. V San Jago je čakal pred kolodvorom velikanski omnibus s šestimi konji. Med vpitjem poganjačev in pretepanjem živali smo dirjali v mesto. Voz je občutno odletaval semintje toda brez nezgode.

Vreme: Zjutraj jasno, opoldne v Monforte oblačno, v dolini reke Miño deževno. Ob šestih zjutraj + 10°, opoldne + 19°, zvečer ob šestih + 14° R.

XVII.

San Jago de Compostela, 1. oktobra 1905.

Mesto stoji na gričastem svetu ter je obdano s srednje-visokim gorovjem. Večji vrhovi so: Monte Pedroso, Monte Santa Marina, Monte Altamira in

Pico Sacro. Glavna mestna ulica je Rua de Villar z arkadami v pritličju hiš. Med poslopji se odlikuje vseučilišče, ustanovljeno po nadškofu Fonseca v XVI. stoletju. Prostorna, veličastna in trdna zgradba ima lep glavni vhod. Okrašen je s štirimi mogočnimi jonskimi stebri in s kipi slavnih mož.

Kar je drugih odličnih poslopij, so večinoma cerkve, samostani in cerkveni zavodi. Ni najti lahko mesta, ki bi imelo na majhnem prostoru toliko duhovskih ustanov kakor San Jago. Zato mu pravijo sveto ali apostolovo mesto (la ciudad del Apóstol). Tradicija govori, da je apostol Jakob starejši na Španskem oznanoval krščansko vero. Pozneje so njegovo truplo iz Jeruzalema prepeljali v daljno špansko Galicijo. Odtod ime San Jago de Compostela. Zadnja beseda namreč ni nič drugega, kakor okrajšani izraz „ad sanctum Jacobum Apostolum“.

SPANJOLKA

Zmage nad Mavri so se izvojevale po ljudskem mnenju le s pomočjo sv. Jakoba. Zato se proslavlja kot naroden svetnik. Slikajo ga na konju, držečega v eni roki meč, v drugi ščit.

Ni čuda, da so postavili svojemu zavetniku tako sijajno baziliko, kakršnih je malo na svetu. Zidana je v podobi latinskega križa ter se prišteva najstarejšim spomin-

kom romanskega sloga na Španskem. Staviti so jo začeli ob koncu enajstega stoletja in delo nadaljevali vse dvanajsto stoletje. Večinoma sestoji iz samega granita. Tri ladje po dolgosti in tri ladje po širjavi. V velikem oltarju apostol Jakob, sedeč na prestolu. Njegovi telesni ostanki se hranijo v oltarju pod cerkvijo.

Vnanja cerkev je okrašena s sijajnim portalom, s štirimi zvoniki in s kupolo. V svetišče pelje četvero vrat. Severna vrata se imenujejo Puerta de la Azabachería, južna Puerta de las Platerías, vzhodna Puerta Santa, zapadna Puerta del Obradoiro. Skozi zapadna vrata drži glavni vhod v cerkev. Toda navadnemu človeku so zaprta. Odpirajo jih le najvišjim duhovskim in svetnim gospodom. Prav tako so tudi vzhodna vrata (Puerta Santa) vedno zaklenjena. Vhod skozi nje je dovoljen samo v svetem letu. Ljudstvu so odprta le južna in severna vrata.

XVIII.

Redondela poleg Atlantskega morja, 1. oktobra 1905.

Preden sem zapustil San Jago de Compostela, sem se spominjal množice božjepotnikov, ki so že v davnih stoletjih romali v ta daljni kraj. Jeruzalem, Rim in San Jago de Compostela so namreč največja božja pota krščanstva. Prva dva imata še dandanes mnogo obiskovavcev, v špansko Galicijo pa pride le malokateri Avstrijec. Ta dežela je našim ljudem skoro docela neznana.

Rad bi se bil vrnil po kaki drugi poti, kakor sem došel, toda odriniti se mora po isti poti, ker se v mestu končuje železnica. Drugače pa bo, ko dobi San Jago železniško zvezo z mestom La Coruña. Iz La Coruña bo šla voznja po Atlantskem morju naravnost v Bayonne na Francoskem.

Kakor pri dohodu, tako smo se tudi pri odhodu na kolodvor peljali s šestimi suhimi konji. Isto priganjanje in pretepanje živali kakor včeraj. Pri nas bi voznika tožili zaradi trpinčenja. Španci pa si ne delajo nikake vesti iz tega, kar je na jugu nekaj splošnega.

Vlak je odpihal o polu ene popoldne. Vozovi dolgi in zračni. Na postajah vstopalo mnogo ljudstva zaradi lepega nedeljskega popoldneva. Posebno v Pontevedra prišlo silno veliko ljudi v vlak. Tukaj je bila namreč „féria“, to je semenj. Videl sem mnogo možakov, ki nosijo hlače iz dvojnega baržuna. Polovica hlač je belih, polovica črnih. Pri ženski obleki se ne opazi nikake ničemurnosti, preprosta skromna noša.

Iznenadila me je fonetika govora, ki spominja gledé padca glasu narečja štajerskih Slovencev. Dva sem oddaleč poslušal. Ker se besede niso razumele na daljavo, temveč se je slišal samo glas, mislil sem ju že vprašati: „Kaj je vaju prineslo tako daleč?“ Toda v bližini sem spoznal, da govorita špansko-gališki dialekt.

Proti večeru došli v Redondelo. Tu čakamo vlak, ki dospe iz Vigo. Mnogo gospode, ki preživlja svoje počitnice v lepem obmorskem mestecu.

Vreme: Po gričih megle, dopoldne nekoliko pršil dež, popoldne jasno. Zjutraj ob šestih v San Jago $+10^{\circ}$, opoldne $+17^{\circ}$, zvečer ob šestih v Redondeli $+17^{\circ}$ R.

XIX.

Venta de Baños v Stari Kastiliji, 2. oktobra 1905.

Ob krasni večerni zarji se odpeljali snoči iz Redondele. Prihod v Monforte danes ob treh zjutraj. Treba čakati in potem presesti v vlak, ki je privozil iz Coruñe. Pozdravljeno lepo jutro, ki nas rešiš nočne vožnje.

Slovo španski Galiciji. Prikazuje se Kantabriško gorovje. Čez več vodá, ki jih pobira Sil v svojo strugo. Železnica se vzpenja vedno bolj navzgor ter doseže gorsko sedlo Manzanal v višini 1000 metrov. Mnogo predorov.

Polurni postanek v Astorgi. Revno mesto s 5000 prebivalci in s škofijskim sedežem. Obdano je s stolpi in starim zidovjem. Tu se odcepi ena železniška proga proti jugu v Zamoro in Salamanko, naša pelje proti zapadu. Na kolodvoru v Astorgi je vpil prodajalec časopisov s tako krepkodonečim glasom, da ga je škoda za ta posel. Mož bi se s svojim organom lahko odlikoval na kak drug način. Dolgo čakanje na postajah. Na Španskem zvoní in zvoní, trobenta se in piska, a vlak še ne gre dalje.

Dohod v staro zgodovinsko mesto León opoldne. Tu je vladal gotski kralj Leovigild, tu so gospodovali Mavri, tu so imeli nekaj časa svoj prestol španski kralji. Toda sedanje ulice ne kažejo več, da je bila kdaj v Leonu kraljeva prestolnica. Le katedrala nas spominja pretekle slave. Prištevá se najlepšim gotskim cerkvam na Španskem. Ni tako velika, kakor so nekatere druge, toda gledè fine izpeljave je bržkone prva. Znamenit je tudi zid, ki oklepa mesto ob severni, vzhodni in zapadni strani. Ohranil se je s svojimi okroglimi stolpi še iz tretjega stoletja.

V okolici Leona imajo ženske črno obleko. Sploh prevladuje pri Španjolkah, naj so kmečkega ali gosposkega stanu, črna oprava.

Gorovje se polagoma izgublja. Peljemo se po prostrani ravnini, ki jo namaka reka Esla. Voda teče semintje kar brez struge, kakor se ji poljubi. Ko smo zapustili Sahagún, postaja planjava še bolj obširna. Vsa okolica se imenuje Tierra de Campos. Še nekoliko postaj in pred nami je mesto Valencia. Od tu v Venta de Baños, kjer je treba izstopiti ter poiskati vlak v Burgos.

Vreme: Jasno, veterno. V Ponferrada zjutraj ob šestih + 10°, opoldne v Leonu + 17°, zvečer ob šestih v Venta de Baños + 13^oR.

XX.

Burgos, 3. oktobra 1905.

Včeraj ob enajstih zvečer došel v staro kastiljsko mesto Burgos. Stanovanje v hotélu Paris dobro. V bližnji kavarni petje ponočnjakov.

Danes zgodaj na nogah, ker je določenih le nekaj ur za ogled mesta. Čez Plaza mayór proti stolni cerkvi. Stolnico imenujejo čudež gotskega stavbarstva. Veličasten pogled nanjo od zunaj. Dva glavna stolpa in več manjih stolpičev. Osmerostranska kupola. V cerkveni notranjščini tri ladje in mnogo kapel. Znamenita kapela „El Cristo de Burgos“. Tu

je glasovito sveto razpelo, o katerem se govori, da sestoji iz človeške kože. Krasni kameniti nagrobniki, stene preprežene z arabeskami in ozaljšane s kipi, slikana okna. Sredi cerkve je vzdán kor s sedeži za škofa in kanonike. Taki kori so običajni v vseh španskih katedralah. Čeprav izdelani jako lepo, so vendar po naših nazorih neumestni, ker zapirajo pogled po cerkvi.

S stolnico je združen takozvani „Claustro“, t. j. četverostransk zelo obsežen hodnik z gotskimi oboki. Taki hodniki se nahajajo pri vseh škofijskih cerkvah na Španskem.

Poleg stolnice se vzdiguje grič z ostanki starega grada. V desetih minutah prideš do vrha. Tu so nekdanj stanovali kastiljski kralji. Pod seboj vidiš Burgos, ki šteje sedaj blizu 32.000 prebivalcev. Skozi mesto teče voda Arlanzón, ki ni velika, a toliko huje gospodari ob času deževja. Na mestni periferiji mnogo nasadov in sprehajališč. Okolica enolična. Ob jugovzhodu gorovje, ki mu pravijo Sierra de la Demanda. Najvišji vrhunec Serro de San Lorenzo 2305 metrov.

Burgos ima visoko lego. Razpoložen je na 849 metrov visoki planoti. Zelo mrzlo podnebje. Dolga zima in kratko, toda nenavadno vroče poletje. Odtod pregovor: Nueve meses de invierno, tres de infierno. (Devet mesecev v zimi, tri mesece v peklu). Primeri se, da še v juniju sneg pobeli.

Tukaj je bil rojen leta 1026. národní junak Rodrigo Diaz de Vivar. Še bolj je znan z imenom Compeador el Cid. Cid je bil pogumen, pa tudi grozovit bojevnik, ki je Mavrom iztrgal špansko mesto Valencia. Njegovi telesni ostanki z onimi njegove soproge Jimene se hranijo v kapeli mestne svetovalnice v Burgosu.

XXI.

Bayonne na Francoskem, 3. oktobra 1905.

Iz Burgosa s kurirnim vlakom ob 10^h16 dopoldne. Železnica doseže prehod Brújula. Vodna meja rek Duero in Ebro. Skozi skalnato sotesko Pancorbo. Moški in ženske jezdijo na oslih.

Mestece Miranda ima velik kolodvor, ker je tukaj križišče železnic v Bilbao, Burgos, Zaragoza in na Francosko. Opoldanski obed na kolodvoru v Mirandi. Ves okraj do Baskiškega zaliva domovina Baskov, ki govorijo lasten jezik. Glavne postojanke tega naroda so mesta Vitoria, Bilbao in San Sebastian. Baski so imeli poprej mnogo izjemnih pravic. Ko so se pa pridružili Karlistom, vzela jim je španska vlada leta 1876. večino privilegijev.

Lepi gorati kraji. Ob levi Kantabriško gorovje, ob desni Pireneje. Vmes listnati gozdi in plodoviti travniki, iglatega drevja ni opaziti. V dolini šumi

Oria, ki jo je treba mnogokrat premostiti. Okolica dobiva idilično-planinski značaj. Tu so imeli varne postojanke karlistovski vstaši, toda se niso mogli uspešno zoperstavljati španskim državnim četam.

Nagibamo se navzdol. Prijazno majhno mesto Tolosa v gorskem zatišju. Vsak čas se ima prikazati Atlantsko morje. Že se sveti Baskiški zaliv. San Sebastian! San Sebastian se razprostira v polkrogu na morskem obrežju. Moderno letovišče z množico vil in palač. Na vzvišenem kraju grad španskega kralja. Nad mestom prav poleg morja strm grič s trdnjavo, ki ji pravijo Castillo de la Mota.

Prišli smo do meje. Zadnja španska postaja Irun, prva francoska Hendaye. Med obema je most,

pod katerim teče Bidasoa. Ta voda loči Španijo od Francije.

Ob enajstih ponoči dohod v Bayonne. Hoteli napolnjeni s tujci. Šele po dolgem iskanju se je našlo prenočišče.

Vreme: Jasno, hladno jutro v severni Španiji. Opoldne oblačno, popoldne v Pirenejih deževno. V Burgosu zjutraj ob šestih $+7^{\circ}$, opoldne v Mirandi $+13^{\circ}$, zvečer ob sedmih v San Sebastianu $+14^{\circ}$ R.

Tu se končujejo „Las cosas de España“. Nadaljna pot me je peljala čez Lourdes, Toulouse, Valence in Grenoble v Švico. Iz Švice v Geneve, Bern in Zürich na Avstrijsko.

SAN JAGO DE COMPOSTELA

Ditiramb.

Zložil G. Koritnik.

O ti velika, brezmejna prostost,
ki srca nam pališ in dvigaš duhove,
s krvjo mučeniško napajaš grobove —
kdo ljubi te silno kot ljubim te jaz?

Na vetru rojena, dojena s krvjo,
takó sem te gledal oblastno, visoko,

krvavo nad mano spustila si roko
z ukazom, ki peče kot ogenj in mraz...
in nisem se zbal, da me veter pomete,
dovolj sem močan, ne podere me čas —
in vendar sem jokal in prosil kot dete,
ko šel je ob meni tvoj temni obraz!

